

آیت الله حکیم جهانگیر خان قشقایی

وصاحب نظران

www.ketab.ir

تألیف : مهدی قرقانی

سرشناسه	: قرقانی، مهدی، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: جهانگیرخان قشقایی و صاحب نظران / مهدی قرقانی.
مشخصات نشر	: اصفهان: انتشارات حکیم قشقایی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۳ص.
شابک	: ۹۷۸۶۰۰۹۲۴۹۵۵۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: قشقایی، جهانگیر، ۱۳۲۸-۱۳۴۳ق.
موضوع	: مجتهدان و علما -- ایران
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ع/۳/ BP۵۵
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۹۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۰۱۰۹۳

آیت الله حکیم جهانگیر خان قشقایی و صاحب نظران

مؤلف: مهدی قرقانی

به سفارش صدا و سیما مرکز اصفهان

ناشر: انتشارات حکیم قشقایی

ویراستار: یوسف افشارنیا

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: کمالی نژاد

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۲۴۹ - ۵۵ - ۸

کلیه حقوق محفوظ است.

قیمت ۴۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	مقدمه مدیر کل صدا و سیمای مرکز اصفهان.....
۱۳	مقدمه مؤلف
۱۹	مجاهد شهید آیت الله سید حسن مدرس.....
۲۰	شعر امام راحل(ره) در مورد جهانگیرخان.....
۲۲	علامه شهید استاد مرتضی مطهری.....
۲۶	قوت می.....
۲۸	ادیب مورخ میرزا حسن خان جابری انصاری.....
۳۰	سید محمدحسین علوی طباطبایی.....
۳۲	نکته قابل توجه.....
۳۳	میرزا حسن فسایی.....
۳۵	فرصت الدوله شیرازی.....
۳۸	آیت الله شیخ آقا بزرگ تهرانی.....
۴۰	ترجمه کلام آیت الله تهرانی.....
۴۴	مورخ شهر مرحوم سید مصلح الدین مهدوی.....
۴۶	دکتر لطف الله هنرفر.....
۴۹	حجت الاسلام و المسلمین سید حجت موحّد ابطحی.....
۵۰	جرفادقانی.....
۵۱	مظفر قهرمانی.....
۵۲	نکته قابل توجه.....
۵۳	محمدحسین رکنزاده آدمیت.....
۵۴	اسدالله ایزدگشسب (گلپایگانی).....
۵۶	دکتر محمد باقر کتابی.....
۵۹	میرزا محمد علی معلّم حبیب آبادی.....
۶۲	دیوان بیگی شیرازی.....
۶۵	آیت الله میرزا محمدباقر لاهیجانی(معروف به نواب).....
۶۶	عبدالعلی باقی.....
۶۹	آیت الله حاج آقا رحیم اریاب.....
۷۷	آیت الله میرزا حسن ابوترابی یزدی.....

- ۷۹ حضرت حجّت الاسلام والمسلمین شیخ حسین انصاریان
- ۸۱ استاد جلال الدّین همایی
- ۸۱ انتساب علمی همایی به جهانگیر خان
- ۸۲ نیاکان جهانگیر خان
- ۸۳ ارتباط جهانگیر خان با اقوامش
- ۸۴ حجره جهانگیر خان
- ۸۶ جوانی جهانگیر خان
- ۸۷ مراد به جهانگیر خان با فضل الله آبادی و قمشه ای قبل از آمدن به حوزه
- ۸۸ مرتبط شدن جهانگیر خان با همای شیرازی
- ۸۸ پیوستن جهانگیر خان به حوزه علمیه
- ۸۹ سکونت در حوزه و درگذشت
- ۹۰ تحصیلات
- ۹۰ تحصیل از محضر قمشای
- ۹۲ عمرش را صرف تربیت طلبان نمود
- ۹۳ جایگاه علمی خان و آخوند
- ۹۳ شوخی های آخوند و خان
- ۹۴ تفاوت روحی آخوند و خان
- ۹۴ تفاوت خان و آخوند در جنبه علمی
- ۹۶ تفاوت خان و آخوند در جنبه اجتماعی
- ۹۷ حکایت متحوّل شدن مطرب ها به دست جهانگیر خان
- ۹۹ جهانگیر خان و اسب سواری
- ۱۰۰ دقت نظر خان در نشانه روی
- ۱۰۱ خان و پیاده روی
- ۱۰۱ جایگاه پدران خان بر طلبان
- ۱۰۲ جهانگیر خان از نوادر دوران
- ۱۰۲ نقش جهانگیر خان در ترویج فلسفه
- ۱۰۳ اقامه نماز جماعت توسط جهانگیر خان
- ۱۰۳ نحوه تدریس دروس فلسفی
- ۱۰۴ توفیق تربیت طلبان
- ۱۰۵ برجسته ترین تربیت شدگان خان و آخوند

- جهانگیر خان و شعر ۱۰۶
- اهتمام در درس ساز آخوند خوانساری به مداوای جهانگیر خان ۱۰۸
- رونق حوزه علمیه آن عهد به برکت وجود دو یار صمیمی ۱۱۰
- دیدگاه استاد همایی نسبت به عکس منسوب به جهانگیر خان قشقایی ۱۱۲
- ناصر حکیم قشقایی ۱۱۵
- آیت الله حاج شیخ عباس قمی ۱۱۹
- میرزا محمد علی عبرت (شاعر نابینا) ۱۲۱
- آقا محمدجعفر دهاقانی ۱۲۳
- آیت الله حاج شیخ حیدر علی محقق ۱۲۶
- سید محمد داعی الاسلام لاریجانی ۱۲۹
- سید حسن مشکان طبسی ۱۳۱
- دکتر محمد حسین ریاحی ۱۳۵
- محمد حسن خان دره شوری ۱۳۸
- تحصیل جهانگیر خان در مکتب خانهای ایل قشقایی ۱۳۸
- ملا شعبان موسوی معلم حکیم در مکتب ایللی در طایفه جانبازلو ۱۳۹
- عامل اصلی و حقیقی گرایش جهانگیر خان به حوزه علمیه تأثیر معلم مکتب ملا شعبان ... ۱۳۹
- استعداد قوی جهانگیر خان در طفولیت ۱۳۹
- سن جهانگیر خان به هنگام هجرت به اصفهان ۱۴۰
- عزیمت جهانگیر خان به اصفهان برای معامله و داد و ستد ۱۴۰
- موسیقی در سران ایل و جهانگیر خان و موسیقی ۱۴۱
- جهانگیر خان و تبخر در تیراندازی، شکار و اسب سواری ۱۴۱
- جهانگیر خان و مشروطیت ۱۴۲
- نسب مادری جهانگیر خان ۱۴۳
- جهانگیر خان و بزرگان ایل قشقایی ۱۴۴
- آیت الله حاج شیخ علی سعادت پرور (پهلوانی تهرانی) ۱۴۸
- حضرت آیت الله حاج شیخ عباسعلی ادیب حبیب آبادی ۱۵۰
- آیت الله العظمی حسین نوری همدانی ۱۵۴
- اجتهاد در کودکی ۱۵۴
- اشتغال به تحصیل در سن بالا ۱۵۵
- حضرت آیت الله محمد ناصری دولت آبادی ۱۵۶

۱۵۸	میر سید علی جناب.....
۱۶۱	مهدی بامداد.....
۱۶۱	نکات قابل توجه.....
۱۶۴	دکتر عبدالرحیم عناقه و جناب اصغر محمدی.....
۱۶۶	جهانگیرخان و دهاقان.....
۱۶۷	علل گمنامی جهانگیرخان.....
۱۶۹	آیت الله شیخ محمود مفید.....
۱۷۲	آقا میر سید محمد مدرّس.....
۱۷۴	آیت الله آقا سید جمال الدین گلپایگانی(ه).....
۱۷۸	سید محمد حسین مدرّس کهنگی.....
۱۸۰	حاج شیخ محمدعلی کرمانی.....
۱۸۳	منابع و مأخذ.....

مقدمه مدیر کل صدا و سیماى مرکز اصفهان:

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بی‌کران خدای بزرگ را که نعمت ایمان به ذات اقدسش و اعتقاد به ولایت حضرات ائمه هدی (علیهم السّلام) را بر ما ارزانی داشت. سجده شکر به درگاهش می‌ساییم که با پیروزی انقلاب اسلامی ارزش‌های متعالی در مرز و بوم ما احیاء شد. علم و عمل که دارای ارزش ذاتی می‌باشد در جامعه ما جایگاه حقیقی خود را یافت. یکی از این ارزش‌ها واقعی ارزش وجودی علم و عالم است که در رأس فضایل قرار دارد. در کلام امیر سخن مولی الموحّدين علی (ع) اشاره شده که می‌فرماید:

«رَأْسُ الْفَضَائِلِ الْعِلْمُ، غَايَةُ الْفَضَائِلِ الْعِلْمُ»^۱

«رأس فضیلت‌ها دانش است، نقطه پایان فضیلت‌ها دانش است.»

در این کلام حضرت ابتدا تا انتها و بلکه بگوییم سرآمد همه خوبی‌ها را علم می‌داند. در کلام دیگری آن حضرت می‌فرماید:

«لَا شَرَفَ كَالْعِلْمِ»^۲

«هیچ شرافتی، چون علم و دانش نیست»

در واقع آن حضرت با این سخن بر پیروانش تکلیف می‌نماید که شرافت‌های کوچک

۱ - غرر الحکم، حدیث ۵۲۳۴.

۲ - نهج البلاغة : الحکمة ۱۱۳.

و فرعی آنان را از شرافت واقعی در عالم هستی، یعنی علم غافل نگرداند.

کوتاه سخن این که معصومین (علیهم السّلام) قدر و منزلت و ارزش و وجودی رهروانشان را وابسته به میزان دانش آنان می‌دانند. همان طور که پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید:

« أَكثَرُ النَّاسِ قِيَمَةً أَكْثَرُهُمْ عِلْمًا ، وَأَقْلُ النَّاسِ قِيَمَةً أَقْلُهُمْ عِلْمًا. »^۱

« با ارزش‌ترین مردم کسانی هستند که از دانش بیشتری برخوردارند و کم ارزش‌ترین مردم کسانی هستند که از دانش کمتری بهره‌مندند. »

آری عالمان و مجاهدان نیز که برای حفظ دین و ایمان ملت بزرگ ایران اسلامی جانفشانی کرده‌اند در نگاه دینی ما عزیز و گرامی هستند. زیرا نبی مکرم اسلام (ص) ما را به این مهم آگاهی داده است و فرموده:

« أَقْرَبُ النَّاسِ مِنْ دَرَجَةِ النَّبَوَةِ أَهْلُ الْجِهَادِ وَأَهْلُ الْعِلْمِ. »^۲

« نزدیک‌ترین مردم به درجه پیامبری، مجاهدان و دانشمندانند. »

بر همین اساس علما و شهدا در رتبه اول سکوی آفرینش ایستاده‌اند؛ زیرا آنان به لحاظ جان فشانی و زحمات طاقت فرسایان به جایگاهی دست یافته‌اند که نیاز به بزرگداشت، همایش و یادواره ما ندارند. این ما و جامعه ماست که برای زنده نگه داشتن ارزش‌هایی که علما و شهدا برای آن جانفشانی کردند و برای باقی ماندن دین و ایمانمان نیازمند به احیای نام و یاد آنان هستیم.

۱ - امالی صدوق، ج ۴، ص ۲۷

۲ - المحجة البيضاء، ج ۱، ص ۱۴

هم اکنون صدا و سیمای مرکز اصفهان افتخار دارد به تجدید خاطره عالمی فرهیخته و ایستاده بر قلّه فضیلت‌ها و اسوه تمام عیار بلند همتی «مرحوم آیت الله حکیم جهانگیر خان قشقایی» اقدام نماید. این حرکت با دو رویکرد مهم به انجام خواهد رسید:

۱ - ساخت سریال «جهانگیر خان قشقایی» که امید داریم که دیر زمانی نباید و شاهد تولید و پخش آن از رسانه ملی باشیم.

۲ - اصلی ترین و ماندگارترین اقدام آثار مکتوبی است که به همین مناسبت تهیه و به زیور طبع آراسته خواهد شد. در این مورد جای قدردانی و تشکر از زحمات جناب حجت الاسلام و المسلمین مهدی قرقانی دارد که دعوت صدا و سیما را برای عملی نمودن این آرزو اجابت نمود و شش جلد کتاب وزین در سه محور به شرح ذیل تدوین نمود:

۱ - «بوستان معرفت»؛ شرح حال دانش آموختگان مکتب درس دو یار صمیمی؛ «حکیم قشقایی» و «آخوند ملا محمد کاشانی»، در ۴ جلد
۲ - «اساتید آیت الله حکیم جهانگیر خان قشقایی»

۳ - «جهانگیر خان و صاحب نظران»

امید است این توفیق را داشته باشیم که شاهد معرفی دیگر عالمان و دانشمندان برجسته دارالعلم اصفهان باشیم. «بِعون الله و مدده»

مدیر کل صدا و سیمای مرکز اصفهان

مهندس علی کلباسی

مقدمه مؤلف:

بسم الله الرحمن الرحيم

سیاس و ستایش خدای را که با آفرینش انسان و اعطا نعمت علم و دانش بر بندگانش منت نهاد. سلام و صلوات بر پیامبر خاتم (ص) و ائمه هدی (ع) به ویژه منجی عالم بشریت حضرت مهدی (عج) و درود و سلام بر علمای ربّانی و شهدای آسمانی که نعمت برپایی انقلاب اسلامی و استقرار نظام دینی و پایداری جمهوری اسلامی ایران؛ این الگوی منحصر به فرد برای نجات و سعادت بشریت در سایه سار زحمات طاقت فرسا و خون پاکشان نصیتمان شده است.

سال ۱۳۶۱ یکی از دوستان دوران طلبگی مرا با زندگانی عالم فرهیخته و الگوی تمام عیار بلند همتی «مرحوم آیت الله جهانگیر خان قشقایی» آشنا نمود. گویی در همان وقت بود که روح و جانم با زندگی این خورشید تابناک ایل قشقایی و ستاره فروزان عالم تشیع گره خورد. عشق و ارادت به ساحت پاک این عالم ربّانی و بدون شک دعای خیر او سبب شد که در سال ۱۳۷۱ هـ. ش. شرح زندگانی «حکیم جهانگیر خان قشقایی» را تدوین نمایم و به چاپ برسد.

هر چند شخصاً جامعیت تمام برای این اثر قایل نبوده‌ام لکن در این سالها به صدها کتاب برخورده‌ام که از کتاب «زندگانی حکیم جهانگیر خان قشقایی» به عنوان منبع و مأخذ استفاده نموده و از آن نقل مطلب نموده‌اند.

از آن تاریخ به بعد ۱۶ سال به عنوان سرباز کوچک نظام اسلامی در اقصی نقاط کشور توفیق انجام وظیفه داشتم. تا اینکه در تابستان سال ۱۳۸۷ به اصفهان برگشتم و مدیر دانشنامه تخت فولاد اصفهان، دکتر اصغر منتظرالقائم پیشنهاد دادند کتابی ویژه

تکیه جهانگیرخان قشقایی و مدفونین در آن تکیه^۱ تدوین نمایم.

هر آن کس که در جریان موضوع قرار گرفت بر ضرورت انجام این مهم برای الگو سازی نسل جوان ایران متعلق به امیر المومنین(ع) تاکید نمود.

به خاطر دارم بعد از ظهری در کتابخانه باغ طوبی مشغول پژوهش و تحقیق بودم که چند جوان تهرانی الاصل ساکن در یکی از کشورهای اروپایی وارد کتابخانه شدند. در آن لحظه مسئولین کتابخانه حضور نداشتند، بنده با روی گشاده، از آنان استقبال نمودم و غرض از حضورشان را جویا شدم. یکی از آن جوان ها لب به سخن گشود و گفت:

«من تهرانی هستم و هم اکنون ساکن یکی از کشورهای اروپایی. آمده ام در قبرستان با معنویت تخت فولاد گشت و گذاری داشته باشم و از روح بلند و آسمانی بزرگان این سرزمین مدد گیرم. اکنون از شما می خواهم مرا با بزرگان این سرزمین بلند آوازه آشنا نمایید؟»

بنده عرض کردم در تخت فولاد بزرگان زیادی آرمیده اند، شما تمایل دارید با احوالات کدام یک از آنان آشنا شوید.

پاسخ داد: «جهانگیر خان قشقایی»

پرسیدم: «چرا ایشان؟»

گفت:

«زیرا زندگی ایشان فوق العاده الهام بخش است. همتی که باعث شد در چهل

۱ - به فضل الهی وعده نگارش «شرح جامع زندگانی جهانگیرخان قشقایی و مدفونین در تکیه ایشان» به زودی تحقّق پیدا خواهد کرد.

سالگی به حوزه بیاید و به اعلی درجه علوم اسلامی دست پیدا کند، بی نهایت عبرت آموز است و این علو همت روح امید را در کالبد انسان می دمد.»

آری! این واقعه تأیید می کرد در انتخاب سوژه برای ارایه الگو به نسل جوان به بیراهه نرفته ام.

تا اینکه در پاییز ۱۳۸۹ صدا و سیمای مرکز اصفهان تصمیم بر ساخت سریال «جهانگیر خان قشقایی» گرفت و آقایان حضرت حجت الاسلام والمسلمین سید احمد سجادی شخصیت بر کار و بلند همت حوزه علمیه اصفهان و مهندس کلباسی مدیر کل مرکز صدا و سیمای اصفهان که خود از خانواده اصیل علم و دانش اصفهان می باشد، تکلیف نمودند که برای پیشنهاد علمی سریال تحقیقات گسترده ای صورت گیرد. بنابراین توفیق یافتم در ۲ محور زندگانی حکیم قشقایی به شرح ذیل آثاری را به ثمر برسانم.

۱ - «جهانگیر خان و صاحب نظران»

این اثر برای آن صورت گرفت که تمام دیدگاههای صاحب نظران در یک مجموعه جمع شود، تا کسانی که قصد مطالعه پیرامون زندگانی ایشان را دارند بدون دردسر و اضطراب آن قضاوت ها را پیرامون زندگانی حکیم ملا یک جا پیش رو داشته باشند و به راحتی بتوانند به کند و کاو در ابعاد شخصیتی حکیم بپردازند.

۲ - «بوستان معرفت»، (شرح حال شاگردان حکیم جهانگیر خان قشقایی و یار صمیمی اش آخوند ملا محمد کاشانی) در چهار جلد

علت یک جا آوردن شرح حال شاگردان این دو بزرگوار نکته ای است که استاد جلال الدین همایی به آن اشاره دارد و می نویسد:

«مرحوم جهانگیر خان مدت سی چهل سال اقامت و تدریس متوالی مدرسه صدر

شاگردان بسیار تربیت کرد که احصا اسامی آنها واقعاً دشوار است.

به طور کلی در فاصله حدود نیم قرن که پایانش سنه ۱۳۲۸ سال وفات جهانگیر خان یا پنج سال بعد یعنی ۱۳۳۲ وفات آخوند کاشی باشد، کمتر کسی است که در اصفهان تحصیل کرده و خدمت این دو استاد بزرگ درس نخوانده باشد.^۱

۳ - «شرح حال اساتید جهانگیر خان قشقایی»

اسامی بلند آوازه اساتید حکیم که شرح حالشان را نگاشته‌ام، عبارتند از:

«حکیم نامی، عارف ربّانی مرحوم آقا محمد رضا صهبای قمشهای»

«آیت الله العظمی حاج ملا حسینعلی تویسرکانی»

«آیت الله حاج شیخ محمد باقر نجفی مسجد شاهی»

«حکیم ملا عبدالجواد خراسانی، ملقب (مدرس کبیر)»

«آیت الله میرزا محمد حسن نجفی»

«آخوند ملا حیدر لنجانی» (معروف به صباغ)

«مرحوم آیت الله حاج ملا اسماعیل درب کوشکی» (درکوشکی)

از انصاف به دور است که اذعان نکنم که لطف الهی و به برکت نظام مقدس جمهوری اسلامی به طور خاص غبار غربت توسط پژوهشگران بلند همت از نام و یاد بزرگان خفته در تخت فولاد زدوده شده است. خداوند این تلاش و جهاد علمی را از آنان بپذیرد.

به روح پاک مورّخ شهیر مرحوم سید مصلح الدّین مهدوی درود می‌فرستم.

همچنین وظیفه می‌دانم از محققین بزرگوار آقایان: دکتر اصغر منتظرالقائم، رحیم

قاسمی، غلامرضا نصراللهی، دکتر محمد حسن ریاحی، دکتر سید احمد عقیلی و حمید خلیلیان صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نمایم. هر کدام از این بزرگواران متواضعانه از راهنمایی سودمندشان برای به ثمر نشستن این اثر دریغ نکردند.

از مدیر کل محترم مرکز صدا و سیمای اصفهان جناب مهندس علی کلباسی و قائم مقام محترم مرکز جناب آقای هوشنگ صالحی به لحاظ فراهم آوردن آفرینش این آثار صمیمانه تشکر می‌کنم.

از برادر ادیب جناب آقای یوسف افشار نیا معاون سیمای مرکز اصفهان سپاسگزارم که با دلسوزی تمام و با دقت نظر وصف ناپذیر باز بینی و ویرایش این آثار را که قریب ۲۰۰۰ صفحه می‌باشد، در مدت بسیار کوتاه به انجام رسانید و تشکر ویژه از ایشان که در تألیف «شرح حال اساتید جهانگیر خان قشقایی» اینجانب را همراهی نمود و با همکاری مخلصانه ایشان شرح حال اساتید تدوین گردید. خداوند بر توفیقات این برادر بزرگوار بیفزاید.

از همسر مکرمه و فرزندان عزیزم؛ احمد، محمد و علی که در مدت به ثمر رساندن این اثر با صبوری تمام مرا همراهی کردند، صمیمانه قدردانی می‌نمایم.

«اجر همگان با خدای سبحان باد.»

مؤلف: مهدی قرقانی

۱۲ رجب ۱۴۳۲ هـ. ق. میلاد مولی الموحیدین حضرت علی (ع)

۲۶ خرداد ۱۳۹۰ هـ. ش.